

gatása terén, mind az elvtársak, mind pedig a kolozsvári, nagybányai, besztercei, székelyudvarhelyi, valamint nagykárolyi szovjet parancsnokok részéről.

Érthető, hogy ott, ahol párt és egyéb demokratikus szervezeteink az összes nehézség ellenére bizonyítják, hogy képesek a tömegeket megszervezni és irányítani, méltán szolgálnak rá a szovjet parancsnokok bizalmára is, ugyanakkor mint már utaltam rá, nincs meg mindenkinek a szükséges politikai előképzettsége, s nem egyöntetűleg törekszenek az intézkedések foganatosítására.

Előterjesztésre került egy olyan javaslat, amely, ha a jelenlegi körülmények között bevezethető lett volna Észak-Erdélyben, igen nagy jelentőséggel bírna. Nevezetesen, hogy a németek kivonulásakor a lakosság egy jelentős része – szászok és svábok – is távozott a területről. Csak Beszterce megyéből több mint húszezren mentek el, s így szinte teljesen elnéptelenedett, van hús olyan község, ahol egyébként jó állapotban vannak a házak és a földek is elég termékenyek.

Jó és kivitelezhető megoldásnak tűnik, hogy a németek által elhagyott településeken mőcokat telepítsünk le. Ezzel részben megoldható lenne az éhezõ, „hegyi mőc” néven ismert lakosság régi, de annál súlyosabb problémája is.

Kérem a KB-t, hogy amennyiben ez lehetséges, vizsgálja meg újra az észak-erdélyi kormánybiztos kinevezésének kérdését, s hozzon olyan döntést a gazdasági és pénzügyi kérdésekben, amely nagymértékben elősegíti munkánkat.

Nicolae Goldberger

ŘVP RF. f. 0125. Íd'. 33. P. 127. D. 7. L. 17-33., Orosz nyelvű másolat. Transzilvanszkij vaprősz. Vengero-rumünszkij territorialnűj szpor i SZSZSZR 1940–1946. Dokumentü. (Szerk.: Tofik, Iszlamov.) Moszkva, 2000. 68. dok., 270–286.

I. LAVRENTYEV ÁTIRATA A. J. VISINSZKIJ KÜLÜGYI
NÉPBIZTOS-HELYETTESNEK A VÖRÖS HADSEREG
VEZÉRKARÁNAK ÁLLÁSPONTJÁRÓL ÉSZAK-ERDÉLY ROMÁNIÁNAK
TÖRTÉNŐ ÁTADÁSA KÉRDÉSÉT ILLETŐEN⁶²²

Moszkva, 1944. december 31.

TITKOS

1.) Annak kérdésében, hogy jelen pillanatban a front és Románia közötti távolságot figyelembe véve Észak-Erdély mely része adható át Romániának, kapcsolatba léptem a Vörös Hadsereg Vezérkarával, ahonnan (Styemenko elvtárs-tól) a következő választ kaptam:

a) A Vörös Hadsereg számára előirányzott költségvetés betartásával Észak-Erdély élelmiszer ellátását a 2. és részben a 4. Ukrán Front biztosítja. Amennyiben Észak-Erdély Romániához kerül, akkor az nyilvánvalóan az elkövetkező ellátmányokat jóvátételként fogja kezelni, ami jelenleg nem előnyös.

b) Észak-Erdély a 2. és a 4. Ukrán Front hátszágája.

c) *A Vörös Hadsereg kötelékéhez két román hadtest tartozik, melyek Styemenko elvtárs jelentése szerint rosszul harcolnak, s jelenleg az motiválja őket, hogy Észak-Erdély hamarosan Románia része lesz. Amennyiben már ez a motiváció sem érvényesül, akkor a román hadtestek még kevésbé hatékonyan fognak harcolni.*

A fentiekből kiindulva a Vörös Hadsereg Vezérkara úgy gondolja, hogy jelen helyzetben Észak-Erdély Romániához csatolása számunkra előnytelen. Ha azonban a politikai megfontolások érvényesülnek a fentiekben kifejtett katonai gazdasági megfontolásokkal szemben, akkor a Vezérkar véleménye szerint egész Észak-Erdély Romániához kerülhet, amennyiben a hozzá legközelebbi frontvonal legalább 110 km-re van. Ebben az esetben a Vezérkar kéri, hogy jelöljék ki az élelmiszer tartalékok kivonásának megfelelő határidejét

2.) A Fegyveszüneti Egyezmény 19. cikkelyét, mely semmisnek nyilvánítja a [második] bécsi döntést, jogi szempontból úgy lehet értelmezni, hogy egész Észak-Erdély a békés rendezésig Romániához kell kerüljön, figyelmen kívül hagyva e terület etnikai jellegét, miután ez a cikkely nem ismeri el Észak-Erdély Romániától való elszakadását. Érthető, hogy az észak-erdélyi megyék egy része az első visszacsatoláskor még nem feltétlenül kerülne vissza, amennyiben ezekben a megyékben katonai jellegű különleges érdekeltsége van.

Mindemellett szükségesnek tartom még egyszer felhívni az Önök figyelmét arra, hogy a Litvinov elvtárs bizottsága által folyó év júliusában készített, Erdélyről szóló feljegyzés⁶²³ nem adott (és őszintén szólva nem is adhatott) választ arra, hogy

622 Elküldve A. Visinszkijnek, intézkedés végett. A dokumentumon a következő megjegyzések szerepelnek: „Zorin elvtársnak. Egyelőre nem vetjük föl a kérdést. A. Vis[inszkij] 1/4.”. A dokumentum szövegében szereplő kiemelések A. Visinszkijtől származnak. – Az orosz szerk. megj.

623 A feljegyzés június 5-i dátumot visel. (Orosz nyelven ugyanabban a kötetben található, mint az itt közölt

konkrétan Észak-Erdély melyik részét kell, a terület etnikai színezetét figyelembe véve, visszacsatolni Romániához. Célravezető lenne Litvinov elvtárs bizottságát megbízni, hogy a békekonferencia előkészítésével összhangban pótlólagosan dolgozza ki ezt a kérdést, miután a Szovjetunióknak mindenképpen állást kell foglalnia ezügyben.

3.) Az Önök, Észak-Erdély Romániához való visszacsatolása javaslattervezetéknek előkészítésére adott utasításának megfelelően mellékelem a GOKO⁶²⁴ határozatának tervezetét.

A. Lavrentyev

AVP RF. f. 0125. On. 33. P. 127. D. 7. L. 5-6., Orosz nyelvű tisztázat. Megjelent „Tri vizita A. Ja. Visinszkova v Bukareszt. 1944–1946. Dokumentii rosszijszkih arhivov”. M[oszkva], 1998. 23. számú dokumentum. Fordításunk alapja: Transzilvanszkij vaprosz. Vengero-rumünszkij territorialnui szpor i SZSZSZR 1940–1946. Dokumentii. (Szerk.: Tofik, Iszlamov.) Moszkva, 2000. 69. dok., 287–288.

levél, a 233-237. oldalakon.) Magyar nyelven közzéteszi: Zeidler Miklós – L. Balogh Béni: *Az „Erdélykérdés” a magyar – szovjet külkapcsolatokban.* 2000, 2002 április, 54–58.

624 Állami Védelmi Bizottság. (N.M.Z. – V.G. megj.) A. Ja. Visinszkij útmutatásának megfelelően a Vörös Hadsereg Vezérkara előkészítette az Észak-Erdély Romániának történő átadására vonatkozó tervjavaslatot:
Tervezet

ÁLLAMI VÉDELMI BIZOTTSÁG.

Az ÁVB ...sz., 1945. jan. ... i rendelete, Moszkva, Kreml

Észak-Erdély Romániának történő visszaadásáról, a Romániával kötött Fegyverszüneti Egyezmény 19. cikkének megfelelően.

Az Állami Védelmi Bizottság határozatba hozza:

1. Javaslatot tenni a Vörös Hadsereg Vezérkarának (Antonov elvt.), hogy 1945. febr. ... re készítse elő Észak-Erdély Romániának történő átadását.

2. Megbízni a Romániai Szövetségi Ellenőrző Bizottságot (Vinogradov elvt.), hogy 1945. febr. ... ig tájékoztassa a román kormányt, hogy a Fegyverszüneti Egyezmény 17. és 19. cikkjét teljesítve a Szövetségi (Szovjet) parancsnokság beleegyezését adja a román közigazgatás Észak-Erdélyben történő bevezetéséhez. A közigazgatás felállításakor teljesíteni kell a Fegyverszüneti Egyezmény feltételeit. (AVP RF. f. 0125. On. 33. D. 7. P. 127. L. 7.) – Az orosz szerk. megj.

27. A KOLOZSVÁRI FELLEBBVITELI TISZTOGATÓ BIZOTTSÁG ÁLTAL A HELYI TISZTOGATÓ BIZOTTSÁGOK RÉSZÉRE KIADOTT ÁLTALÁNOS IRÁNYELVEK

Kolozsvár, 1945. január 8.

I. A Tisztogató Bizottságok feladata.

1.) A Tisztogató Bizottságok általános feladata megállapítani, hogy az ítélezési körében tartozó személyek múltbeli magatartása mennyiben tekinthető fasisztának, profasisztának vagy antidemokratikusnak.

2.) A Tisztogató Bizottságok tagjai ítéletük meghozatalánál elsősorban és legfőbbképpen saját politikai lelkiismeretükre vannak utalva, azonban zsinórmértékül tartásuk szem előtt az alábbi útmutatásokat:

3.) Időbelileg határvonalat jelentenek az alábbi dátumok:

- 1933, a hitlerizmus hatalomra jutása Németországban,
- 1938, II. Károly diktatórikus alkotmánya,
- 1940, a [második] bécsi döntés időpontja,
1944. március 19-e, a Gestapo bevonulása Kolozsvárra.

4.) Fasiszta vagy profasiszta jellegűnek minősül általában minden olyan cselekedet és magatartás, amelynek jogfosztó vagy becsületsértő tartalma a faji vagy felekezeti alapon való megkülönböztetésben gyökerezik.

5.) Antidemokratikusnak általában olyan cselekedet vagy magatartás tekinthető, amelynek éle a dolgozó széles néprétegek gazdasági vagy politikai érdeke ellen irányul, anélkül azonban, hogy különös súlyt helyezne a faji vagy felekezeti alapon való megkülönböztetésre.

6.) A Tisztogató Bizottságok ítéleteiket szótöbbséggel hozzák meg. Ezért mindig páratlan taglétszámmal állítandók össze s határozatképességükhöz legalább a taglétszám nagyobbik felének jelenléte szükséges. Marasztaló ítélet csak az esetben mondható ki, ha a taglétszám nagyobbik fele ehhez hozzájárul.

7.) Marasztaló ítéletet csak a vádlott személyes meghallgatása után lehet hozni kivéve, ha a vádlott idézésre nem jelent meg s távolmaradását nem tudja elfogadhatóan igazolni.

8.) A Tisztogató Bizottságok a távollevő vagy elmenekült vezető szerepet játszó fasiszták ellen is kötelesek az eljárást lefolytatni és purifikációs ítéletet hozni.

9.) Azok a magas és felelős állásban lévő személyek – főispán, alispán, polgármester, alpolgármester, királyi- és törvényhatósági ügyészek – akik 1944. március 19-e után is megtartották tiszttségüket s így továbbra is zsirálták a legszélsőségesebb fasiszta rezsimet – állásukból minden formáság és személyes kihallgatás mellőzésével is elmozdíthatók.

10.) A Tisztogató Bizottságok ítéletei – amennyiben nem szakszervezeti tagokra vonatkozna – azonnal végrehajtandó és csak birtokon kívül fellebbezhetők.